

Theoretical article

ЗНАЧЕНИЕТО НА ПРИВЪРЗАНОСТТА В РАЗВИТИЕТО НА ДЕТЕТО

THE SIGNIFICANCE OF ATTACHMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE CHILD

Tsvetelina Hadzhieva, Ph.D, Chief Assistant*

***Department of Psychology, SWU “Neofit Rilski”, Blagoevgrad, Bulgaria.**

Email: cveti_hadjieva@swu.bg

Резюме:

Настоящата статия има за цел да проследи процеса на привързване в детството, като ключов фактор за психическото здраве на детето и разгръщането на личностния му потенциал, в процеса на неговото израстване и установяването на здравословни социални взаимодействия в обкръжението му, като зряла личност.

Ключови думи: привързаност, стилове на привързаност, емоционална връзка.

Abstract:

The present article aims to trace the process of attachment in childhood, as a key factor for the child's mental health and the unfolding of his personal potential in the process of his growth and the establishment of healthy social interactions in his environment as a mature person.

Keywords: attachment, attachment styles, emotional connection.

Джон Боулби е английски психиатър и психоаналитик, който създава и дефинира теорията на привързаността по следния начин: „Теорията на привързаността се отнася до склонността за създаване на интимни емоционални връзки с определени хора, като основен компонент на човешката природа, която вече присъства в зародиш при новороденото и продължава през зрялата възраст до дълбока старост. Възможността за създаване на емоционални връзки с другите, понякога като търсене на грижа, а понякога като полагане на грижа, се счита основна характеристика на ефективното функциониране на личността и психичното здраве.”(Дж. Боулби, 1988, с. 29).

Научният принос на Боулби, създавайки теорията за привързаността, тръгва от интереса му към емоционалните и поведенчески нарушения при деца, лишени от родителска грижа. След продължителни наблюдения, той установява, че децата, отглеждани в домове за сираци, много често проявяват емоционални проблеми, като най-вече неспособност за установяване на близки и трайни взаимоотношения в тесен и широк социален аспект. Съвсем подобни симптоми Боулби наблюдава и при деца, които за известно време са били разделени от родителите си. Именно тази раздяла, Боулби сочи, че децата са преживели като много силен шок, който ги е накарал да се откажат като цяло от създаването на близки човешки взаимоотношения. Той дефинира тези деца като “личности, лишени от любов” (по Матанова, В., 2015). В заключение Боулби установява, че тези деца не са имали възможност да създадат инпринтинг с друга човешка фигура.

Взаимодействието между детето и родителите започва да се формира още от раждането на детето и залага сериозно значение за детското развитие. Още от най-ранна възраст детето проявява необходимост от общуване с възрастния, като в началото общуването изглежда, че по-скоро е физическо, но всъщност това е сублимният период, в който се поставя началото на така необходимата емоционална привързаност. Липсата му може да доведе до сериозни дефицити в емоционалното и умствено развитие на детето (Адлер, А., 1998).

Привързаността е деликатен и динамичен процес, който изисква съзнателно и постоянно активно отношение. Процесът на привързване в детството зависи от степента на емоционалната отзивчивост и перманентност, които осъществява майката за задоволяването на физическите и най-вече емоционални нужди на детето.

Изграждането на привързаността определя чувството на сигурност на детето, отношението му към заобикалящия го свят (приятелски или враждебен) и социалното му функциониране на по-късен етап от неговото развитие.

Според Е. Фром с обичта майката насърчава и подтиква детето да общува и извън семейната рамка, което ще му помогне в бъдеще за неговото социализиране в обществото (Фром, Е., 1992).

Също така взаимодействието майка-дете осъществява силно влияние върху емоционалното развитие на детето, както и върху изграждането на концепция за смисъла на човешкия живот и формирането на готовност и умения за посрещане на трудностите и успешно справяне с предизвикателствата на живота. Привързването може да се изгради не само към майката, но и към всеки друг, който се грижи за детето (Стаматов, 2000, с. 97).

Отношението и на майката, и на бащата задават траекторията на личностното развитие на детето. Начинът, по който общуват с него и най-вече, това, което му казват, оформя възприятието му. Пренебрегването на детските емоции може да окаже негативно въздействие върху психо-емоционалното здраве на детето. Това от своя страна може да доведе до дисфункционално мислене и утвърждаване на негативни убеждения, които да възпрепятстват в определена степен психическото му развитие (Хаджиева, Ц., 2023, с. 36-36). Не случайно, като първоизточник на физическа и емоционална грижа, майката е изначално е основна фигура в отглеждането на детето, и като такава трябва да бъде до него безусловно и в готовност да посрещне адекватно неговите нужди.

През 40-те години на ХХ век привързаността се е разглеждала като тип зависимост, която се преодолява през периода на юношеството и която се приема като регресивен поведенчески модел в по-късна възраст (по Матанова, В., 2015). Боуби, обаче, опровергава тези твърдения със своята научна обосновка, че именно сигурната привързаност, създава надежна и здрава основа за комплексното развитие на личността.

Според Джон Боуби, именно тя се определя от ранните преживявания на детето спрямо чувствителните или нечувствителни грижи от страна на майката, които освен, че определят по-нататъшните му социални взаимодействия, но и поставят началото на социалния му опит (Bowlby, J., 1979).

Дж. Боулби издига тезата, че малкото дете има биологичната нужда да усеща близост, топлина и продължителна свързаност със своята майка, от която и двете страни да изпитват взаимна радост и удовлетворение. Като по този начин се поставя основата за психическото благополучие на детето. в същото време съзателят на теорията за привързаността акцентира върху невъзможността за компенсация, ако тази емоционална връзка не се осъществи още в самото начало (пак там).

THE SIGNIFICANCE OF ATTACHMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE CHILD

Привързаността, за да бъде устойчива и да носи радост и удовлетворение, следва да бъде взаимна. В първите месеци от живота на бебето тази привързаност започва да се изгражда въз основа на потребностите на бебето, които на пръв поглед, изглежда, че са само физиологични, и задоволяването на тези нужди от най-близко грижещия се за бебето, който в повечето случаи се разпознава в лицето на майката. Как ще се изгради привързаността, как ще се формира характера на детето и какъв ранен опит ще формира, зависи от начина, по който откликва майката към неговите нужди. Или както още заключава Борис Сирюльник „Следователно привързаността трябва да се мисли като поведенческа система, организирана от всички партньори във взаимодействието“. Т.е. родителският отговор създава сетивна околна среда от вербални и невербални отговори и формира афективно привързване или отхвърляне (Сирюльник, Б., 2016, с. 67).

Сравнително нови изследвания върху привързаността доказват, че ключовият фактор за развитието на детето, който създава опора в неговата среда, се изграждат в утробата, когато майката разказва как си представя бъдещата връзка с нероденото си още дете (George, Kaplan, & Main, 1985).

Детето може да усети още в утробата на майката, че е желано или не. Много изследвания в тази връзка сочат, че емоционалното взаимодействие между майката и бебето започва още преди да бъде родено и това допринася за емоционалното му състояние след раждането (Raphael-Leff, J., 2009; Rygaard, K., Revol, A., Esquivel-Escobedo, D., Beck, 1998).

Когато детето се чувства обичано у него се създава чувство на доверие и сигурност, които всъщност изграждат привързаността на детето. Именно това е базовото равнище, на което детето трябва да почувства твърда основа, за да израсне психически устойчиво. Основният първоизточник за създаването на тези психически състояния е майката, като най-емблематичният символ за осъществяване на тази (първостепенна) емоционална близост е процесът на кърмене, от който малкото дете черпи не само мляко, но най-вече спокойствие, сигурност, топлина и удоволствие (Хаджиева, Ц., с. 41).

Във връзка с привързването майка – дете, по-долу във фигура 1 са отразени основни стиловете на привързване и характеристиките, които отличават тези четири стила според Боулби (по Хаджиева, Ц., 2023, с. 45):

Фиг. 1. Стили на привързване майка-дете

Таблица 1. Обяснителен модел на стиловете на привързване майка-дете

СИГУРНА ПРИВЪРЗАНОСТ		ТРЕВОЖНО-ИЗБЯГВАЩА ПРИВЪРЗАНОСТ	
МАЙКА	ДЕТЕ	МАЙКА	ДЕТЕ
Откликваща	Щастливо	Отдалечена	Емоционално дистанцирано
Чувствителна	Сигурно	Сдържана	Несигурно/Уплашено
Постоянна	Любопитно	Неемоционална	Необщително
Детето вярва и има доверие, че неговите нужди се удовлетворяват		Детето под съзнателно вярва, че неговите нужди най-вероятно няма да бъдат удовлетворени	
ТРЕВОЖНО-АМБИВАЛЕНТНА ПРИВЪРЗАНОСТ		ДЕЗОРГАНИЗИРАНА ПРИВЪРЗАНОСТ	
МАЙКА	ДЕТЕ	МАЙКА	ДЕТЕ
Непостоянна	Гневно	Екстремна	Депресивно
Емоционално неуравновесена	Тревожно	Плашеща	Пасивно
Неангажираща	Несигурно	Пасивна	Самотно
Детето вярва, че не може да разчита неговите нужди да бъдат удовлетворени		Детето е изключително объркано без стратегия как да удовлетвори нуждите си	

Начина, по който майката общува със своето дете е определящ за изграждането на доверителната връзка по между им. Емоционалната връзка между тях започва да се изгражда още от пренаталния период на развитие. До каква степен тя ще се установи и утвърди, зависи от качествено взаимодействие от страна на майката. Ако тази емоционална връзка не се изгради в

THE SIGNIFICANCE OF ATTACHMENT IN THE DEVELOPMENT OF THE CHILD

ранно детство и не продължи да се надгражда, няма компенсаторни механизми, които да запълнят този дефицит. Това от своя страна ще остави психологически травми, които ще се проявят на по-късен етап и могат да бъдат причина за психични разстройства и дисфункционално поведение, изразяващо се в неспособност за създаване и поддържане на партньорски взаимоотношения и социални контакти. (Бончева, И., 2013, с. 67).

Общуването на детето с майката е установено като безспорна значимост за неговото ефективно психично функциониране и формиране. В този процес на взаимодействие не е важно толкова количеството време, отделено за детето, а качествена интеракция (Хаджиева, Ц., 2023).

Или още: „Не е важно колко дълго време общуваш с детето си, а какво точно му даваш във времето на общуване (Бончева, И., 2013, с. 55).

Според Уиникът изграждането на здрав Аз се нуждае от подкрепяща среда, която е възможно да се осигури от достатъчно добрата майка. Такава майка успява да се адаптира към различните потребности на детето в различните етапи от неговото развитие. Тя му оказва помощ да извлича полза от удовлетворяването на потребностите, но и от изправянето пред фрустрациите. Ако майката полага опити да предпази детето от всяка фрустрация, тя създава в него състоянието на първичен нарцисизъм. Чрез ефектижното обгрижване на детето, достатъчно добрата майка изгражда първоначалните условия за първото обектно отношение. „Чрез него между майката и детето се създава „базисна свързаност на егото“ (basic ego relatedness), при което отношението между двама души се гради на присъствието на всеки един и това присъствие е важно за всеки в диадата (по Матанова, В., 2015, с. 56-57).

Детето се нужда от уверение, че майката е тук и сега, т.е. участва активно в разговорите с него, като го изслушва и обяснява търпеливо. Детето изпитва удовлетворение, когато майката му демонстрира интерес към неговия разказ и дори задава въпроси с изразен интерес. Това кара детето да се чувства значимо и важно. Този малък жест на внимание за детето е от ключово значение, защото му дава уверение, че някой се интересува от него и може свободно да изразява мислите и чувствата си, макар и да не може все още да ги назовава. В бъдеще такова дете ще стане по-социално и няма да изпитва затруднения да изразява мнение и позиция в обкръжаващата го среда. Ще придобие умения да се заявява, устоява и конкретно да изразява желанията си (Хаджиева, Ц., 2023).

Заклучение:

Разбирането и изследването на процеса на привързване е изживял един дълъг исторически преход от пълно неразбиране и незачитане до сериозни научни прозрения, подкрепени с редица изследвания, водещи началото си с бележитата теория на привързаността, която създава Дж. Боуби, завещавайки нейната безусловна значимост за здравословното развитие на личността. Тя е в подкрепа на биологично заложената програма в човека да създава връзки на привързаност, като най-фундаменталната се изразява в диадата майка-дете, която очертава траекторията на качество на по-нататъшните взаимоотношения на личността и нейното-психо-емоционално състояние.

References

Adler, A. (1998). Vazpitanie na decata [Children's education]. Sofia: Zdrave I shtastie.
Stamatov, R. (2000). Detska psihologiq [Child psychology]. Bulgaria, Plovdiv: Hermes.

HADZHIEVA, TSVETELINA

- Sirulnik, B. (2016). Groznite patenca. Da ystoih I prodaljij [The ugly ducklings. To persevere and keep going]. Bulgaria, Sofia: Iztok-zapad.
- Rygaard, K., Revol, A., Esquivel-Escobedo, D., Beck, B. L., & Barrera-Saldaña, H. A. (1998). Absence of human placental lactogen and placental growth hormone (HGH-V) during pregnancy: PCR analysis of the deletion. *Human genetics*, 102(1), 87-92.
- Raphael-Leff, J. (2009). The “dreamer” by daylight: Imaginative play, creativity, and generative identity. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 64(1), 14-53.
- Matanova, V. (2015). Privarzanost tam I togava, tuk I sega [Attachment then and there, here and now]. Bulgaria, Sofia: Steno.
- Hadzhieva, Ts. (2023). Izsledvane na psihologicheskite osobenosti na deteto I unoskata. Bulgaria, Blagoevgrad: SWU “Neofit Rilski”.
- George, C., Kaplan, N., & Main, M. (1985). Attachment interview for adults. Unpublished manuscript, University of California, Berkeley.
- From, E. (1992). Izkustvoto da obichah [The art of loving]. Bulgaria, Sofia: Kibea.
- Bowlby, J. (1988). Developmental psychiatry comes of age. *The American journal of psychiatry*.
- Bowlby, J. (1979). The bowlby-ainsworth attachment theory. *Behavioral and Brain Sciences*, 2(4), 637-638.
- Boncheva, I. (2013). Psihologiq na detskoto razvitie [Child Development Psychology]. Bulgaria, Varna: Slavena.